

გახსენება IN MEMORY OF

გოჩა ჯაფარიძე - გახსენება

ქართულმა აღმოსავლეთმცოდნეობის სკოლამ და საერთოდ, ქართულმა მეცნიერებამ და საზოგადოებამ აუნაზღაურებელი დანაკლისი განიცადა. 2020 წლის 15 ნოემბერს გარდაიცვალა აღმოსავლეთმცოდნე - ისტორიკოსი, არაბისტი, ისტორიის

მეცნიერებათა დოქტორი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის სასწავლო-სამეცნიერო ინსტიტუტის ხელმძღვანელი, აღმოსავლეთის ისტორიის კათედრის ხელმძღვანელი - გოჩა ჯაფარიძე (1942 წ. 10 ივლისი - 2020 წ. 15 ნოემბერი).

გოჩა ჯაფარიძე დაიბადა 1942 წლის 10 ივლისს ქ. თბილისში. 1959 წელს, ქ. თბილისის 62-ე საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ, ჩაირიცხა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე, რომელიც წარჩინებით დაასრულა აღმოსავლეთის ისტორიის განხრით, აღმოსავლეთმცოდნე-ისტორიკოსის კვალიფიკაციით. 1964-1967 წწ. იგი სწავლობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ასპირანტურაში. 1968 წლის 15 მაისს გოჩა ჯაფარიძემ, 25 წლის ასაკში, დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე *„არაბული ნუმისმატიკისა და მეტროლოგიის ისტორიიდან (IX-Xსს.)“* და ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხი მიიღო. 1968 წელსვე გახდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოს გიორგი წერეთლის სახელობის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომელი (1977 წლამდე). ამ ინსტიტუტში

სხვადასხვა დროს მუშაობდა უფროს (1977-1988 წწ.) და წამყვან (1988-1995 წწ.) მეცნიერ თანამშრომლად, მახლობელი აღმოსავლეთის ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების გამგედ (1995 წწ.) და შუა საუკუნეების ისტორიის განყოფილების გამგედ (2004-2007 წწ.).

1994 წლის 27 ივნისს დაიცვა დისერტაცია თემაზე *„საქართველო და მახლობელი აღმოსავლეთის ისლამური სამყარო XII-XIII ს-ის პირველ მესამედში“* და მიიღო ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხი. დისერტაცია ერთი წლის შემდეგ წიგნად გამოიცა. აღნიშნულ თემაზე ფუნდამენტურად გამოკვლეული წიგნი, ფაქტობრივად, იყო პირველი, რომელმაც იმ დროს ქართველ მკითხველს, განსაკუთრებით სამეცნიერო საზოგადოებას, ფართოდ გაუღო კარები მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიის დეტალურად შესწავლის საქმეში. 1999 წელს გ. ჯაფარიძის ხელმძღვანელობით და თანაავტორობით საქართველოში, ქართულად, პირველად გამოქვეყნდა *„ისლამის ენციკლოპედიური ცნობარი“*, რომელიც შედგება 450 სტატიისაგან და აქედან 202 მისი დაწერილია.

პროფესორ გოჩა ჯაფარიძის პედაგოგიური და სამეცნიერო მოღვაწეობა დიდწილად უკავშირდება ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს. იგი უნივერსიტეტზე ყოველთვის და ყველგან ამოხდა, რომ „ის იყო პირველი, არის პირველი და იქნება პირველი, რომ მას ვერცერთი სხვა სასწავლებელი ვერ შეედრებოდა“. 2005 წელს, 1 მარტიდან - 28 აგვისტომდე, მას ეკავა აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტის დეკანის თანამდებობა. 28 მარტიდან იგი ახლადჩამოყალიბებული ჰუმანიტარული ფაკულტეტის დეკანი გახდა, რომელიც დაკისრებულ მოვალეობას 2006 წლის 11 აპრილამდე წარმატებით ასრულებდა.

სამეცნიერო და პედაგოგიური მოღვაწეობის გარდა, პროფესორი გოჩა ჯაფარიძე აგრეთვე ეწეოდა დიპლომატიურ საქმიანობასაც. ის სხვადასხვა დროს დანიშნული იყო ჯერ დესპანის, ხოლო შემდეგ სანგებო და სრულუფლებიანი ელჩის თანამდებობაზე. დიდ დიპლომატიურ ასპარეზამდე გოჩა ჯაფარიძე არაბულ ქვეყნებში ხანგრძლივი მივლინებებით იმყოფებოდა.

1968-1969 წლებში იგი სირიაში, ჰალაბის რკინიგზის ხაზების მთავარი სამმართველოს არაბული ენის თარჯიმანი იყო, ხოლო 1979-1983 წლებში სირიის არაბთა რესპუბლიკაში, ქალაქ დამასკოში, სსრ კავშირის კულტურის ცენტრის დირექტორად დაინიშნა. 1998 წელს ეგვიპტის არაბთა რესპუბლიკის საქართველოს საელჩოში, ქალაქ კაიროში, საგანგებო და სრულუფლებიან დესპანად გაიგზავნა. პროფ. გოჩა 2007-2009 წლებში, ის საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი იყო ქუვეითსა და სპარსეთის ყურის 5 ქვეყანაში (საუდის არაბეთი, კატარი, ბაჰრეინი, ომანი, არაბთა გაერთიანებული საემიროები). მინიჭებული აქვს დესპანის (2000 წ.) და ელჩის (2009 წ. 20 იანვარი) დიპლომატიური რანგები. 2009-2010 წლებში ის ეგვიპტისა და სირიის არაბთა რესპუბლიკებში საქართველოს საელჩოში გადამიყვანეს, აგრეთვე საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩის თანამდებობაზე. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ გოჩა ჯაფარიძის არაბულ ქვეყნებში მოღვაწეობამ ბევრი საინტერესო აღმოსავლური ლიტერატურა შესძინა ქართულ მეცნიერებას. ის დიდი სიხარულით პატრონობდა ქართველ სტუდენტებს, რომლებიც გაცვლითი პროგრამით სასწავლებლად ჩადიოდნენ არაბული ქვეყნების სხვადასხვა უნივერსიტეტებში.

ეგვიპტეში ელჩად ყოფნისას და ქართველი მამლუქების საფლავების ძიებისას, გოჩა ჯაფარიძემ ამ საკითხთან დაკავშირებით დოკუმენტური ფილმის გადაღებაც გადაწყვიტა და ეს საქმე რეჟისორ მერაბ კოკოჩაშვილთან ერთად შეასრულა. მათ გადაიღეს დოკუმენტური ფილმი სახელად - „ინზილ ია, ბაშა! (არაბ : انزل يا باشا , რაც არაბულიდან ითარგმნება, როგორც - „ჩამოეთრე ფაშა!)“, სადაც XVIII საუკუნის ეგვიპტის ისტორიაში ქართველ მამლუქთა მართვა-გამგებლობა არის ასახული.

2010 წლიდან გოჩა ჯაფარიძე დაუბრუნდა მშობლიურ უნივერსიტეტს და განაგრძო სტუდენტებისა და თაობების აღზრდა. მისი ეგვიპტეში მოღვაწეობა მისივე სამეცნიერო ინტერესისთვის დიდი წარმატების მომტანი აღმოჩნდა. მას სურდა, რომ ეგვიპტეში ქართველ მამლუქთა საფლავებისათვის მიეკვლია და მიაკვლია კიდევ. ის ჯერ კიდევ მეხუთე კურსზე გადადიოდა, როდესაც ეგვიპტიდან საქართველოში გამოგზავნილ წერილს

მიაკვლია და სამეცნიერო სტატიის სახით ქართულ ისტორიო-გრაფიას კიდევ ერთი დიდი ნაშრომი აჩუქა. მამლუქების ისტორიის შესწავლა და მათი მონოგრაფიის სახით გამოცემა გოჩა ჯაფარიძემ 2016 წელს შოთა რუსთაველის ფონდის გრანტის ფარგლებში შეძლო, სათაურით *„საქართველო და ეგვიპტის მამლუქები“*. მამლუქების გარდა მისი სამეცნიერო ინტერესები ასევე ეხებოდა წმინდა მიწაზე არსებულ ქართულ მონასტრებს, რომლებზე შრომებიც დრო და დრო სტატიების სახით ქვეყნდებოდა, მაგრამ 2018 წელს უკვე სრული მონოგრაფიის სახე მიიღო და სათაურით : *„ქართველთა სავანეები და სამონასტრო თემი წმინდა მიწაზე XI-XVIII სს.“*, შოთა რუსთაველის ფონდის დაფინანსებით, გამოიცა.

გოჩა ჯაფარიძის ერთ-ერთი იმ მრავალთაგანი წარმატებული კვლევებიდან გამოსარჩევია წმ. მღვდელმოწამე გრიგოლ ფერადისადმი (1899-1942), რომელიც პოლონეთში ნაცისტებისაგან დევნილ მოსახლეობას იფარებდა და ამასვე შეეწირა, მიძღვნილი ნაშრომი - *„უცხოელ პილიგრიმთა ცნობები პალესტინის ქართველ ბერებისა და ქართული მონასტრების შესახებ - გრიგოლ ფერადე“* (1942), რომელიც გამოსაცემად მან დიდი შრომის შედეგად მოაშადა. მისი ღვაწლი წმ. გრიგოლ ფერადისადმი იმდენად დიდი იყო, რომ ვარშავის უნივერსიტეტმა წმ. გრიგოლ ფერადის სახელობის პრემია მას და გორისა და ატენის მიტროპოლიტს, ანდრია გვაზავას მიანიჭა. დაჯილდოვება 2018 წლის 17 სექტემბერს ვარშავის უნივერსიტეტის ტიშკევიჩების სასახლეში გაიმართა. ხოლო ამავე წლის 6 დეკემბერს უკვე დაჯილდოვება უნდა შემდგარიყო, მაგრამ ლაურეატები პოლონეთში ვერ ჩავიდნენ. ვინაიდან ვარშავაში ლაურეატები ვერ გამოცხადდნენ, 2019 წლის 5 თებერვალს, დაჯილდოების ცერემონია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გაიმართა, სადაც, საქართველოში პოლონეთის ელჩმა - მარიუმ მაშკიევიჩმა, პროფესორ გოჩა ჯაფარიძესა და მიტროპოლიტ ანდრია გვაზავას მედალი და დიპლომი გადასცა. ამავე დაჯილდოვებაზე გოჩა ჯაფარიძე უნივერსიტეტის რექტორმა უნივერსიტეტის ოქროს მედალით დააჯილდოვა.

ჩემს დიდ მასწავლებელზე წარსულში წერა ძალიან რთული და მტკივნეული აღმოჩნდა. არ არსებობდა, ვინმეს მისთვის რაიმე ეთხოვა და უარი ეთქვა დახმარებაზე; წიგნი ეთხოვათ და არ ეჩუქებინა, ან ეშოვნა; მისი სტატია ან რაიმე რესურსი დამჭირვებოდა და იმ დღესვე არ გამოეგზავნა; რჩევისთვის დამერეკა და მასაც ენერგიულად არ ეპასუხა, ბოლომდე ხელი არ გაემართა. მინდა გავიხსენო ერთი შემთხვევა უამრავიდან : 2018 წელს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გ. წერეთლის სახელობის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის კათედრის წევრმა - ირინე ნაჭყებამ გამოსცა წიგნი *„ნაპოლეონის დიპლომატიური მისიები ირანში და საქართველოს საკითხი (XIX საუკუნის პირველი ათწლეული)“*, რომელიც იმ დროს ვერ ვიშოვნე და ამის შესახებ ბატონ გოჩასთან ლექციაზე უბრალოდ ვახსენე, ვერაფრით ვერ ჩავიგდე ხელში-მეთქი. შემომხედა და მითხრა, ორი წუთი მაცადე და ჩათვალე, რომ წიგნი გაქვსო. დაურეკა ავტორს და წიგნის ორი ეგზემპლარი სთხოვა. ორ დღეში დამირეკა და მითხრა, რომ წიგნი V კორპუსის ბიბლიოთეკაში დაგიტოვა ავტორმა, მიდი და აიღეო. არ არსებობდა მისგან დახმარებაზე უარყოფითი პასუხი მიეღო ვინმეს, განსაკუთრებით საქმე წიგნს თუ ეხებოდა, ის ყველა ღონეს იხმარდა სტუდენტის და კოლეგის დასახმარებლად.

ბატონი გოჩა ჩემთვის, და არა მარტო ჩემთვის, იყო უძვირფასესი ადამიანი, დიდი მასწავლებელი, ქართული აღმოსავლეთმცოდნეობის „უკანასკნელი მოჰიკანი“, „ქართველი მამლუქი“, პატრიოტი, საქართველოს ჭეშმარიტი ისტორიოგრაფიის მუდმივად ფრონტის წინა ხაზზე მდგომი და უბრალოდ – დიდებული ადამიანი. ჩემთვის სტუდენტობის დროს ბევრჯერ უთქვამს, ვერ ვარ კარგად, ჩემი წასვლის დრო დადგაო და სიტყვას მაშინვე შევაწყვეტინებდი ხოლმე, დიდხანს უნდა გვყავდეთ, კარგად უნდა იყოთ - მეთქი, მაგრამ დადგა მძიმე გამომშვიდობების დრო.

პროფესორი გოჩა ჯაფარიძე გარდაიცვალა 2020 წლის 15 ნოემბერს, 78 წლის ასაკში, და თითოეულ ჩვენთაგანს დიდად დაგვწყვიტა გული. ზემოთ წარმოდგენილი მოხსენება, რომელიც დიდ ადამიანს, პატრიოტს, დიპლომატს, ღვაწლმოსილ

მეცნიერს, პროფესორს, ისტორიკოსსა და ორიენტალისტს - გოჩა ჯაფარიძეს ეხება, ცრემლიანი გახსენებაა. მას უდიდესი დამსახურება მიუძღვის: ისლამური და ქართული ნუმისმატიკის, მეტროლოგიის, საქართველოს ისლამურ სახელმწიფოებთან ურთიერთობის, საქართველოში ისლამის ისტორიის, ვექსილოლოგიის, ონომასტიკური მიეზების, ქართველი მამლუქების და წმინდა მიწაზე არსებული სამონასტრო თემის, ასევე არაბული ნარატიული, ეპიგრაფიკული და დოკუმენტური წყაროების შესწავლაში და მათ სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოტანაში. ის დიდი ქომაგი იყო ახალგაზდა მკვლევრების.

მისი წასვლა ამ ქვეყნიდან უსათუოდ დიდი დანაკლისია ქართული მეცნიერებისათვის. ის მუდამ იქნება ჩვენს გულეებში და მახსოვრობაში, როგორც ნიჭიერი, უადრესად განათლებული, საკუთარი საქმის პროფესიონალი, ძვირფასი უფროსი კოლეგა, დიდი ადამიანი, საუკეთესო ლექტორი და მეცნიერი.

გიორგი ახალკაციშვილი
ისტორიკოსი / თურქოლოგი

Gocha Japaridze – Reminding

Georgian school of the oriental studies and generally Georgian science and society felt the irreparable loss. Orientalist and historian, Arabian, doctor of the history's learning, a leader of the oriental studies' teaching and stientific institute of the humanitarian learning faculty of the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, a leader of the chair of history of the east – Gocha japaridze died on November 15 2020 (10 July 1942 – 15 November 2020).

Gocha Japaridze was born on July 10 1942 in Tbilisi. In 1959, after finishing secondary school N62 of Tbilisi, he was enrolled at the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University at the humanitarian learning faculty, that he finished with a great success for history of the east, with the qualification of the orientalist and historian. In 1964-1967

he was learning at the Georgian National Academy of Science of postgraduate studies. On 15 May 1968 at the age of 25 Gocha Japaridze defended a candidate's dissertation on *“from the history of Arabian Numismatics and Metrology (IX-X Centuries.)”* and he got a candidate degree of history of Science. In 1968 he became Georgian National Academy of Science's scientific collaborator of Giorgi Tsereteli Institute of Oriental Studies (till 1977). At this Institute at the different times he was working as a head (1977-1988) and a leader (1988-1995) scientific collaborator, as a manager of the department of new and the newest history of the near east (1995) and as a manager of the department of History of the Middle Ages (2004-2007).

He defended a dissertation on *“Georgia and Isis of the near east of one third of XII-XIII Centuries”* and he got a doctor's degree of history of Science. One year later dissertation was published as a book. Fundamentally investigated book about an indicated topic, actually was the first one, which has opened the door widely to the Georgian readers of those times, especially to the theosociety in the case of learning history of the near east in detail. In 1999 *“Isis encyclopedic reference”* on Georgian was published for the first time led and authorshipped by Gocha Japaridze, which includes 450 articles and 202 of them are written by him.

Pedagogic and scientific works of professor Gocha Japaridze mostly are connected to the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. He was saying all the time and everywhere that “It was the first, is the first and will be the first, that no other Univeristy can be compared to it”. In 2005 from the March 1st to August 28th he was working as a dean of the Orientals' faculty. From March 28 he became a dean of the newly-created humanitarian faculty, that he was doing entrusted duty with a great success till 11 April 2006.

In addition to the scientific and pedagogic works, professor Gocha Japaridze also did diplomatic activities. At the different times he was appointed firstly as an envoy, and then as an Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador. Before a big dimplomatic arena Gocha Japaridze was in the Arab Countries on the long-term missions. In 1969 he was the main management's Arabic interpreter of the Halabi

Railway Lines in Syria, and in 1979-1983 years He was appointed as a director of the cultural centre of USSR in Damascus, Syrian Arab Republic. In 1998 he was sent as the Extraordinary and Plenipotentiary envoy in the embassy of Georgia of the Arab Republic of Egypt, in Cairo. In 2007-2009 professor Gocha was an Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador in the 5 countries of the Persian Gulf and Kuwait (Saudi Arabia, Qatar, Bahrain, Oman, United Arab Emirates). He has granted diplomatic ranks of envoy (2000) and ambassador (January 20 2009). In 2009-2010 he was taken to the embassy of Georgia, Arab Republics of Syria and Egypt, also was appointed as the Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador. It should be definitely noted that Gocha Japaridze's works in the Arab countries acquired a great many interesting eastern literature to the Science of Georgia. He was taking care of Georgian students gladly, who were going to the different Universities of Arab countries for learning by the exchange programs.

While being an Ambassador of Egypt and searching for the cemeteries of Georgian Mamluks, Gocha Japaridze decided to make a documentary film about this theme and he fulfilled this work with the director Merab Kokochashvili. They made a documentary film named – “Inzil Ya, Basha! (Arab: انشاد يا لونا , that can be translated as – “come down sir!”), where is depicted governance of Georgian Mamluks in history of Egypt of XVIII Century.

From 2010 Gocha Japaridze reverted to the national University and he continued educating students and generations. His works in Egypt proved greatly felicitous for his scientific interests. He wanted to find out the cemeteries of Georgian Mamluks in Egypt too and he found them out. He was going to the 5th course when he found a letter sent from Egypt to Georgia and he gave away one more big work to Georgian historiography in scientific article's shape. In 2016 Gocha Japaridze was able to learn history of Mamluks and public them in monography's shape within the range of the grant of Shota Rustaveli's Fund, named *“Georgia and Mamluks of Egypt”*. In addition to Mamluks his scientific interests were about Georgian Monasteries situated on the Saint Lands and works about that have been published

in the form of articles from time to time, but in 2018 it got a form of the full monography and was published with the financing by fund of Shota Rustaveli with the name: ***“Georgian deserts and monasterial community on the Saint Lands in the XI-XVIII Centuries”***.

There should be distinguished a one research of a Georgian ecclesiast St.Grigoł Peradze (1899-1942) from one of the many successful works of Gocha Japaridze, who was sheltering persecuted population from Nazis in Poland and was sacrificed for it, dedicated work – **“Knowledges of Foreign Pilgrims about Georgian monks of Palestine and Georgian monasteries – Grigoł Peradze”**(1942), that he prepared due to hard work for publish. His merit to St.Grigoł Peradze was so great that the University of Warsaw awarded Premium in the name of St.Giorgi to him and Metropolitan of Ateni, Andria Gvazava. Rewarding was taken place in the palace of Tishkevichebi of the University of Warsaw on September 17, 2018. At the same year on December 6 there should be assembled the rewarding, but honorees couldn't arrive to Poland. In view of the fact that they couldn't declared in Warsaw, on February 5 ceremony of rewarding was taken place in the Tbilisi State University, where an Ambassador of Poland, Mariush Machkievich consigned medal and diploma to the professor Gocha Japaridze and Metropolitan Andria Gvazava. At this rewarding Gocha Japaridze was awarded with the Golden Medal of University by the rector of University.

Writing about my great teacher in the past detected really difficult and painful. There was no chance, he had been requested by someone about something and he rejected for help: being requested to the book and not to be given as a present or procured; If I needed his article or some resources he was sending me at the same day; If I called him for advice he answered me with a great energy and supported thoroughly. I would like to remember one case from countless of them: In 2018 a member of the Ilia State University and G.Tsereteli Institute of Oriental Studies' department – Irine Natchkhebia published a book ***“Diplomatic missions of Napoleon in Iran and Georgia's theme (The first decade of the XIX Century)”***, which I couldn't find in this time and I just said about this case at the lecture with Mr.Gocha. He looked

at me and said: “wait for me for two minutes and take as you have this book”. He called to the author and he requested two copies of the book. Two days later he told me that my book was put at the library of V Building by the author, I only have to go and take it. There was no chance to be rejected someone’s request by him, especially if the topic was about the books, he would use all the strengths to help a student or a collaborator.

Mr.Gocha was very precious person both for me and not only me. He was a great teacher, “Last Mohican” of the Oriental Studies of Georgia, “Georgian Mamluk”, patriot, always standing in front of the front-lines of the veritable historiography of Georgia and simply – a majestic person. He told me for many times at the ages of studentship: “I’m not okay, It is time for me to go” and I instantly outtalked that we would have him well for a long time, but the time of a heavy goodbye has come. Professor Gocha Japaridze died at the age of 76 on November 15 2020 and he pained to all of us. Above-mentioned report, which is about a great person, patriot, diplomat, honoured scientist, professor, historian and orientalist – Gocha Japaridze, is a tearful reminding. He has a great achievement in Isis and Georgian Numismatics, Metrology, Georgia’s interrelation with Isis countries, history of Isis in Georgia, vexillology, onomastic researchs, learning Georgian Mamluk’s and monastery theme situated on the Saint Lands, also Arabian narrative , epigraphic and documentic sources and their scientific introducing. He was a big supporter of the young investigators.

His going from this World is certainly big loss for Georgian scientists. He will always be in our hearts and memories as a talented, exceptionally educated, a professional of his own works, a precious older colleague, a great person, the best lecturer and scientist.

George Akhalkatsishvili
Historian / Orientalist